МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерно-енергетичний факультет

Кафедра методики професійного навчання

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Методичні рекомендації

з вивчення дисципліни та виконання самостійних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» спеціальності А5 «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» денної та заочної форм здобуття вищої освіти

Миколаїв
2026

УДК 37.013(091)
П24

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету від 22. 09. 2026 р., протокол № 01

Укладач:

Короленко В.Л. – канд. пед. наук, старший викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївського національного аграрного університету;

Рецензенти:

Горбунова К. М. – зав. кафедри методики професійного навчання, канд. пед. наук, доцент кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет;

Білюк О. Г. – кандидатка педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2026

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
1	Зміст дисципліни «Історія педагогіки»	5
2	Перелік питань для самостійного опрацювання з дисципліни «Історія педагогіки»	26
3	Список використаної літератури	28

ВСТУП

Дисципліна «Історія педагогіки» посідає важливе місце в системі професійної підготовки майбутніх педагогів, оскільки спрямована на формування професійних якостей, розвиток педагогічних здібностей і вдосконалення практичних умінь, необхідних для ефективного здійснення освітньої діяльності. У сучасних умовах розвитку освіти педагогічна майстерність розглядається як інтегрована характеристика особистості педагога, що поєднує професійні знання, педагогічні здібності, комунікативну компетентність, педагогічну техніку, творчий підхід до навчання та виховання, а також здатність до професійного самовдосконалення.

Вивчення дисципліни передбачає ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними основами педагогічної майстерності, закономірностями педагогічної взаємодії, особливостями педагогічного спілкування, методами організації освітнього процесу та способами розв'язання професійно-педагогічних ситуацій. Особлива увага приділяється розвитку педагогічної культури, емоційної саморегуляції, мовленнєвої виразності, творчого мислення та здатності встановлювати конструктивні взаємини з учасниками освітнього процесу.

Мета дисципліни «Історія педагогіки» полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань про сутність, структуру та закономірності розвитку педагогічної майстерності, а також у розвитку професійно-педагогічних умінь і навичок, необхідних для ефективної організації навчання, виховання та професійної взаємодії в закладах освіти.

Основними завданнями дисципліни є:

- розкриття сутності, структури та основних компонентів педагогічної майстерності;
- ознайомлення з професійними вимогами до особистості сучасного педагога, його педагогічною культурою та професійною компетентністю;

- формування уявлень про педагогічні здібності, професійно значущі якості та шляхи їх розвитку;
- розвиток умінь педагогічного спілкування, організації конструктивної взаємодії та налагодження продуктивних відносин із здобувачами освіти;
- опанування основ педагогічної техніки, зокрема техніки мовлення, невербальної комунікації, емоційної саморегуляції та управління власною поведінкою;
- формування здатності аналізувати педагогічні ситуації, знаходити ефективні способи розв'язання професійних проблем і приймати обґрунтовані педагогічні рішення;
- розвиток творчого підходу до організації освітнього процесу, використання інноваційних методів і технологій навчання та виховання;
- виховання педагогічної відповідальності, толерантності, академічної доброчесності та поваги до особистості здобувача освіти;
- стимулювання потреби в самоосвіті, рефлексії та безперервному професійному самовдосконаленні.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають усвідомити значення Історії педагогіки для успішної професійної діяльності, навчитися застосовувати теоретичні знання на практиці, удосконалювати власний стиль педагогічного спілкування та використовувати особистісно орієнтовані підходи в освітньому процесі. Опановування дисципліни створює підґрунтя для становлення компетентного, творчого, відповідального педагога, здатного ефективно діяти в умовах сучасного освітнього середовища.

Зміст дисципліни «Історія педагогіки»

Тема № 1. Традиції виховання дітей у первісному суспільстві: передавання життєвого досвіду та формування перших виховних практик

Мета роботи

З'ясувати особливості виховання дітей у первісному суспільстві, визначити основні способи передавання життєвого досвіду та розкрити значення первісних виховних практик для становлення й розвитку виховання.

Основні питання

1. Виникнення виховання як суспільного явища.
2. Особливості виховання дітей у первісному суспільстві.
3. Передавання трудового досвіду, звичаїв і традицій від старшого покоління до молодшого.
4. Роль наслідування, усної народної творчості та обрядів у вихованні дітей.
5. Значення первісних виховних практик для розвитку педагогіки.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми необхідно розглянути історичні передумови виникнення виховання та його зв'язок із життям первісних спільнот. Зверніть увагу на способи засвоєння дітьми трудових навичок, правил поведінки, звичаїв і традицій через спостереження за дорослими та участь у спільній діяльності.

Особливу увагу приділіть ролі усної народної творчості, обрядів і колективного досвіду у вихованні підростаючого покоління. У висновках визначте значення первісних виховних практик для подальшого розвитку освіти й педагогічної думки.

Орієнтовна структура роботи

1. Виникнення виховання в первісному суспільстві.
2. Основні форми та засоби виховання дітей.
3. Передавання життєвого досвіду й соціальних норм.
4. Значення первісних виховних традицій для історії педагогіки.

Питання для самоконтролю

1. Чому виникнення виховання пов'язують із розвитком людського суспільства?
2. Які особливості мало виховання дітей у первісних спільнотах?
3. Як передавався життєвий і трудовий досвід?
4. Яку роль відігравали звичаї, обряди та усна народна творчість?
5. Яке значення мали первісні виховні практики для подальшого розвитку освіти?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати особливості виховання в первісному суспільстві, пояснювати способи передавання життєвого досвіду та визначати значення первісних виховних традицій для історичного розвитку педагогіки.

Тема № 2. Педагогічна спадщина мислителів Стародавнього світу: погляди Сократа, Платона, Арістотеля та Квінтіліана

Мета роботи

Ознайомитися з педагогічними поглядами видатних мислителів Стародавнього світу, визначити їхній внесок у розвиток уявлень про виховання, навчання та формування особистості.

Основні питання

1. Особливості розвитку педагогічної думки в Стародавній Греції та Римі.
2. Погляди Сократа на навчання, пізнання та моральне виховання.
3. Педагогічні ідеї Платона щодо виховання особистості й організації освіти.
4. Погляди Арістотеля на мету виховання та гармонійний розвиток людини.
5. Педагогічні принципи Марка Фабія Квінтіліана та їхнє значення для розвитку освіти.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми необхідно з'ясувати, як розвиток філософії та суспільного життя Стародавньої Греції й Риму вплинув на формування педагогічних ідей. Розгляньте погляди Сократа на діалог і самостійне мислення, Платона — на роль держави й виховання, Арістотеля — на гармонійний розвиток людини.

Окрему увагу приділіть педагогічним поглядам Квінтіліана, який наголошував на важливості професійної підготовки вчителя, врахування вікових особливостей дітей і послідовності навчання. Порівняйте підходи мислителів і визначте, які їхні ідеї зберігають значення для сучасної педагогіки.

Орієнтовна структура роботи

1. Історичні умови становлення педагогічної думки Стародавнього світу.
2. Педагогічні погляди Сократа, Платона та Арістотеля.
3. Внесок Квінтіліана в розвиток теорії навчання й виховання.
4. Значення античної педагогічної спадщини для сучасної освіти.

Питання для самоконтролю

1. Які умови сприяли розвитку педагогічної думки в Стародавній Греції?
2. У чому полягав метод навчання Сократа?
3. Як Платон розумів роль виховання в житті суспільства?
4. Які основні принципи виховання обґрунтував Арістотель?
5. Який внесок Квінтіліан зробив у розвиток педагогіки?
6. Чому особистість учителя мала важливе значення в поглядах античних мислителів?
7. Що спільного та відмінного в педагогічних поглядах Сократа, Платона й Арістотеля?
8. Які ідеї античних мислителів можна застосовувати в сучасному освітньому процесі?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати педагогічні погляди Сократа, Платона, Арістотеля та Квінтіліана, порівнювати їхні підходи до навчання й виховання та визначати значення античної педагогічної спадщини для розвитку сучасної освіти.

Тема № 3. Середньовічні університети та їхній вплив на розвиток європейської освіти й науки

Мета роботи

Розкрити особливості виникнення та розвитку середньовічних університетів, визначити їхню роль у становленні європейської системи освіти, поширенні наукових знань і формуванні освітніх традицій.

Основні питання

1. Історичні передумови виникнення середньовічних університетів.
2. Організація навчання та управління в середньовічних університетах.
3. Основні факультети, зміст освіти й методи викладання.
4. Роль університетів у розвитку науки, філософії та культури Європи.
5. Значення середньовічних університетських традицій для сучасної вищої освіти.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми з'ясуйте, які суспільні, культурні та економічні передумови сприяли виникненню середньовічних університетів. Розгляньте особливості їхньої організації, систему факультетів, зміст навчання та роль викладачів і здобувачів освіти.

Зверніть увагу на діяльність таких університетів, як Болонський, Паризький та Оксфордський. Визначте їхній внесок у розвиток науки й

поширення знань, а також з'ясуйте, які традиції середньовічної університетської освіти збереглися до наших днів.

Орієнтовна структура роботи

1. Передумови виникнення середньовічних університетів.
2. Особливості організації навчання та університетського управління.
3. Роль університетів у розвитку європейської науки й культури.
4. Історичне значення середньовічної університетської освіти.

Питання для самоконтролю

1. Які чинники сприяли виникненню середньовічних університетів?
2. Коли та за яких обставин сформувався Болонський університет?
3. Які особливості мала організація навчання в середньовічних університетах?
4. Які факультети діяли в університетах Середньовіччя?
5. Що передбачала система семи вільних мистецтв?
6. Які методи викладання використовувалися в середньовічній університетській освіті?
7. Яку роль університети відігравали в розвитку науки та культури?
8. Які традиції середньовічних університетів використовуються в сучасній вищій освіті?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати процес виникнення середньовічних університетів, пояснювати особливості організації навчання та визначати їхній вплив на розвиток європейської освіти й науки.

Тема № 4. Педагогічний гуманізм епохи Відродження: нові погляди на людину, навчання та виховання

Мета роботи

Розкрити сутність педагогічного гуманізму епохи Відродження, визначити особливості нових поглядів на людину, навчання й виховання та з'ясувати вплив гуманістичних ідей на подальший розвиток педагогічної думки.

Основні питання

1. Історичні передумови виникнення гуманістичних ідей в епоху Відродження.
2. Основні принципи гуманістичного виховання.
3. Нові погляди на особистість, її здібності та можливості розвитку.
4. Вплив гуманізму на зміст освіти й методи навчання.
5. Значення педагогічного гуманізму Відродження для сучасної освіти.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми необхідно розглянути зміни в поглядах на людину, її гідність, здібності та право на розвиток, які відбувалися в епоху Відродження. З'ясуйте, як гуманістичні ідеї впливали на цілі виховання, зміст навчання та ставлення до особистості.

Особливу увагу приділіть ролі античної культурної спадщини, розвитку мов, літератури, мистецтва й науки в гуманістичній освіті. Визначте, які принципи гуманістичної педагогіки стали основою сучасних підходів до поваги до особистості та її індивідуальних потреб.

Орієнтовна структура роботи

1. Історичні умови формування педагогічного гуманізму.
2. Основні принципи гуманістичного виховання.
3. Зміни в змісті та методах навчання в епоху Відродження.
4. Вплив гуманістичних ідей на сучасну педагогіку.

Питання для самоконтролю

1. Які історичні обставини сприяли розвитку гуманізму в епоху Відродження?
2. У чому полягає сутність педагогічного гуманізму?
3. Як змінилося ставлення до особистості в цей період?
4. Яке значення мала антична культурна спадщина для гуманістичної освіти?
5. Які предмети посідали важливе місце в гуманістичному навчанні?
6. Як гуманістичні ідеї впливали на методи виховання?
7. Чим гуманістичне виховання відрізнялося від середньовічних освітніх підходів?
8. Яке значення педагогічний гуманізм має для сучасної освіти?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти пояснювати сутність педагогічного гуманізму епохи Відродження, характеризувати його основні принципи та визначати вплив гуманістичних ідей на розвиток сучасної педагогіки.

Тема № 5. Формування класно-урочної системи навчання: історичні передумови, основні етапи та педагогічне значення

Мета роботи

З'ясувати історичні передумови виникнення класно-урочної системи навчання, охарактеризувати основні етапи її становлення та визначити значення цієї системи для розвитку організації освітнього процесу.

Основні питання

1. Історичні передумови виникнення класно-урочної системи навчання.
2. Внесок Яна Амоса Коменського у становлення класно-урочної системи.
3. Основні ознаки та принципи організації класно-урочного навчання.
4. Розвиток класно-урочної системи в європейській та українській освіті.
5. Переваги й обмеження класно-урочної системи в сучасних умовах.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми розгляньте історичні умови, які зумовили перехід від індивідуального навчання до організованого навчання груп здобувачів освіти. Особливу увагу приділіть внеску Яна Амоса Коменського в обґрунтування принципів класно-урочної системи та її організаційних особливостей.

Проаналізуйте такі ознаки цієї системи, як постійний склад класу, визначена тривалість уроку, навчальний рік, розклад занять і послідовність опанування навчального матеріалу. Визначте переваги та проблеми класно-урочної організації навчання, порівняйте її можливості з сучасними індивідуалізованими й цифровими формами освіти.

Орієнтовна структура роботи

1. Історичні передумови становлення класно-урочної системи.
2. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського.
3. Основні характеристики класно-урочної організації навчання.
4. Значення та перспективи розвитку класно-урочної системи.

Питання для самоконтролю

1. Які історичні обставини сприяли виникненню класно-урочної системи?
2. Який внесок Ян Амос Коменський зробив у її становлення?
3. Які основні ознаки класно-урочної системи навчання?
4. Яке значення мають урок, розклад і навчальний рік в організації освітнього процесу?
5. Які переваги забезпечує класно-урочна система?
6. Які обмеження має традиційна організація навчання?
7. Як класно-урочна система розвивалася в Україні?
8. Які зміни класно-урочної системи зумовлені сучасними освітніми технологіями?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти пояснювати історичні передумови виникнення класно-урочної системи, характеризувати її основні ознаки та оцінювати її значення для сучасної організації навчання.

Тема № 6. Розвиток жіночої освіти в історії педагогіки: від обмеженого доступу до рівних освітніх можливостей

Мета роботи

Дослідити історичні етапи становлення жіночої освіти, з'ясувати причини обмеження доступу жінок до навчання в різні історичні періоди та визначити значення розширення освітніх можливостей для розвитку суспільства.

Основні питання

1. Особливості доступу жінок до освіти в стародавньому світі та Середньовіччі.
2. Розвиток жіночої освіти в епоху Відродження та Просвітництва.
3. Боротьба за право жінок на середню й вищу освіту в XIX столітті.
4. Розвиток жіночої освіти в Україні.
5. Рівність освітніх можливостей і становище жіночої освіти на сучасному етапі.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми простежте, як змінювався доступ жінок до освіти залежно від історичних умов, суспільних уявлень і соціального становища. Визначте, чому впродовж тривалого часу освітні можливості жінок були обмеженими та які чинники сприяли поступовим змінам.

Особливу увагу приділіть розвитку жіночих навчальних закладів, боротьбі за доступ до вищої освіти та внеску українських просвітницьких діячок у поширення освіти. Порівняйте історичні обмеження із сучасними принципами рівності прав і можливостей у навчанні.

Орієнтовна структура роботи

1. Історичні особливості жіночої освіти в різні епохи.
2. Розширення освітніх можливостей жінок у XIX–XX століттях.
3. Розвиток жіночої освіти в Україні.
4. Сучасні підходи до забезпечення рівного доступу до освіти.

Питання для самоконтролю

1. Які особливості мала жіноча освіта в стародавньому світі?
2. Чому в Середньовіччі доступ жінок до навчання був обмеженим?
3. Як епоха Просвітництва вплинула на погляди щодо жіночої освіти?
4. Які зміни відбулися в доступі жінок до освіти в XIX столітті?
5. Яке значення мало відкриття жіночих навчальних закладів?
6. Як розвивалася жіноча освіта в Україні?
7. Який внесок українських освітніх діячок у розвиток жіночої освіти?
8. Що означає принцип рівного доступу до освіти в сучасному суспільстві?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати основні етапи розвитку жіночої освіти, пояснювати причини історичних обмежень і визначати значення рівних освітніх можливостей для сучасного суспільства.

Тема № 7. Історія українського шкільництва: розвиток початкової та середньої освіти й поширення грамотності

Мета роботи

Дослідити основні етапи розвитку українського шкільництва, визначити особливості становлення початкової та середньої освіти й з'ясувати чинники, що впливали на поширення грамотності серед населення України.

Основні питання

1. Виникнення та розвиток шкільництва на українських землях у різні історичні періоди.
2. Особливості організації початкової освіти та навчання грамоти.
3. Становлення середньої освіти й розвиток мережі навчальних закладів.
4. Вплив суспільно-політичних і культурних умов на розвиток українського шкільництва.
5. Поширення грамотності та значення освіти для суспільного розвитку України.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми необхідно простежити основні етапи розвитку українського шкільництва, звернувши увагу на зміни в організації навчання, змісті освіти та доступності навчальних закладів. Розгляньте особливості початкової й середньої освіти в різні історичні періоди.

Особливу увагу приділіть впливу державної політики, культурних традицій, громадських ініціатив і діяльності просвітницьких товариств на поширення грамотності. Визначте, як розвиток шкільництва сприяв формуванню національної свідомості та культурному поступу українського суспільства.

Орієнтовна структура роботи

1. Основні етапи розвитку шкільництва на українських землях.
2. Становлення початкової та середньої освіти.
3. Чинники поширення грамотності серед населення України.
4. Значення історичного досвіду українського шкільництва для сучасної освіти.

Питання для самоконтролю

1. Які основні етапи можна виокремити в історії українського шкільництва?

2. Якими були особливості початкової освіти на українських землях у різні історичні періоди?

3. Як відбувалося становлення середньої освіти в Україні?

4. Які чинники впливали на доступність навчання?

5. Яку роль відігравали громадські та просвітницькі організації в розвитку шкільництва?

6. Як змінювався рівень грамотності населення України?

7. Яке значення мала освіта для збереження української мови й культури?

8. Які уроки історії українського шкільництва важливі для сучасної освітньої політики?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати основні етапи розвитку українського шкільництва, пояснювати особливості становлення початкової та середньої освіти й визначати роль грамотності в суспільному та культурному розвитку України.

Тема № 8. Українська педагогічна періодика та просвітницькі товариства XIX — початку XX століття в розвитку національної освіти

Мета роботи

З'ясувати роль педагогічної періодики та просвітницьких товариств у розвитку української національної освіти, поширенні педагогічних знань і формуванні національної свідомості.

Основні питання

1. Історичні передумови виникнення української педагогічної періодики.

2. Основні напрями діяльності педагогічних видань XIX — початку XX століття.

3. Роль просвітницьких товариств у поширенні грамотності та розвитку освіти.

4. Внесок громадських і культурно-освітніх діячів у розвиток національного шкільництва.

5. Значення педагогічної періодики й просвітницьких товариств для сучасної освіти України.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми розгляньте історичні умови розвитку української педагогічної періодики та громадського просвітницького руху в XIX — на початку XX століття. З'ясуйте, які завдання виконували педагогічні видання, як вони поширювали знання про виховання й навчання та сприяли обговоренню освітніх проблем.

Особливу увагу приділіть діяльності просвітницьких товариств, зокрема товариства «Просвіта», їхній участі у відкритті бібліотек, організації читань, виданні навчальної літератури та підтримці української мови. Визначте значення цих ініціатив для формування національної освітньої традиції.

Орієнтовна структура роботи

1. Передумови розвитку української педагогічної періодики.
2. Основні напрями діяльності педагогічних видань.
3. Просвітницькі товариства та їхній внесок у розвиток освіти.
4. Значення громадських освітніх ініціатив для сучасної України.

Питання для самоконтролю

1. Які історичні умови сприяли виникненню української педагогічної періодики?
2. Які питання висвітлювали педагогічні видання XIX — початку XX століття?
3. Яку роль періодика відігравала в поширенні педагогічних знань?
4. Якими були основні напрями діяльності товариства «Просвіта»?
5. Як просвітницькі товариства сприяли поширенню грамотності?
6. Яку роль відігравали бібліотеки й читальні в культурно-освітньому житті населення?
7. Як громадські ініціативи підтримували розвиток української мови та національної освіти?
8. Яке значення досвіду просвітницьких товариств для сучасного освітнього й культурного розвитку України?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати основні напрями діяльності української педагогічної періодики та просвітницьких товариств, пояснювати їхній внесок у розвиток національної освіти й визначати історичне значення громадських освітніх ініціатив.

Тема № 9. Реформаторські педагогічні течії XX століття: педагогіка вільного виховання, прагматизм і експериментальна педагогіка

Мета роботи

Ознайомитися з основними реформаторськими педагогічними течіями XX століття, визначити їхні особливості та з'ясувати вплив нових підходів до навчання й виховання на розвиток сучасної педагогічної науки.

Основні питання

1. Історичні передумови виникнення реформаторських педагогічних течій XX століття.

2. Основні принципи педагогіки вільного виховання.
3. Прагматизм у педагогіці та концепція навчання через діяльність.
4. Сутність експериментальної педагогіки й використання дослідницьких методів у навчанні.
5. Вплив реформаторських педагогічних течій на сучасну освіту.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми з'ясуйте, які суспільні зміни та недоліки традиційної школи сприяли виникненню реформаторських педагогічних течій XX століття. Розгляньте їхні основні ідеї щодо свободи дитини, розвитку самостійності, практичної діяльності та врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Особливу увагу приділіть педагогіці вільного виховання, прагматичному підходу Джона Дьюї та експериментальним методам дослідження навчання. Порівняйте ці напрями, визначте їхні переваги й обмеження та з'ясуйте, які ідеї використовуються в сучасному освітньому процесі.

Орієнтовна структура роботи

1. Передумови виникнення реформаторських педагогічних течій.
2. Основні ідеї педагогіки вільного виховання.
3. Прагматизм і експериментальна педагогіка.
4. Значення реформаторських течій для розвитку сучасної освіти.

Питання для самоконтролю

1. Які чинники сприяли виникненню реформаторських педагогічних течій XX століття?
2. У чому полягає сутність педагогіки вільного виховання?
3. Яке місце дитині відводили представники вільного виховання?
4. Що означає принцип навчання через діяльність?
5. Які основні положення прагматичної педагогіки Джона Дьюї?
6. У чому полягає сутність експериментальної педагогіки?
7. Які методи дослідження використовували представники експериментальної педагогіки?
8. Які ідеї реформаторських педагогічних течій актуальні для сучасної освіти?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати основні реформаторські педагогічні течії XX століття, порівнювати їхні концепції та визначати їхній вплив на розвиток сучасних методів навчання й виховання.

Тема № 10. Історичний розвиток ідеї доступності освіти: від елітарного навчання до масової та інклюзивної освіти

Мета роботи

Дослідити історичні етапи становлення ідеї доступності освіти, визначити основні чинники переходу від елітарного навчання до масової освіти та розкрити значення інклюзивного підходу в сучасній освітній системі.

Основні питання

1. Особливості доступу до освіти в різні історичні епохи.
2. Історичні передумови переходу від елітарної до масової освіти.
3. Розширення освітніх можливостей для різних соціальних груп населення.
4. Виникнення та розвиток ідеї інклюзивної освіти.
5. Сучасні підходи до забезпечення рівного доступу до освіти в Україні.

Методичні рекомендації

Під час опрацювання теми простежте, як змінювалися можливості здобуття освіти впродовж історії. Зверніть увагу на соціальні, економічні та культурні чинники, які тривалий час обмежували доступ до навчання, а також на передумови поширення масової освіти.

Особливу увагу приділіть становленню принципів рівності освітніх можливостей, розвитку спеціальної та інклюзивної освіти. Проаналізуйте сучасні підходи до забезпечення доступності навчання в Україні та визначте, як історичний досвід допомагає розв'язувати актуальні освітні проблеми.

Орієнтовна структура роботи

1. Доступність освіти в різні історичні періоди.
2. Становлення масової освіти та розширення освітніх можливостей.
3. Історичний розвиток ідеї інклюзивної освіти.
4. Перспективи забезпечення рівного доступу до освіти в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «доступність освіти»?
2. Які особливості мало елітарне навчання в минулому?
3. Які чинники сприяли переходу до масової освіти?
4. Як змінювалися можливості здобуття освіти для різних соціальних груп?
5. Які історичні передумови виникнення інклюзивної освіти?
6. У чому полягає відмінність між спеціальною та інклюзивною освітою?
7. Які принципи лежать в основі рівного доступу до освіти?
8. Які проблеми доступності освіти залишаються актуальними в Україні?
9. Яку роль відіграє держава в забезпеченні освітніх можливостей?
10. Яке значення історичного досвіду для розвитку доступної та інклюзивної освіти?

Результат роботи

Здобувач вищої освіти повинен уміти характеризувати історичні етапи розвитку доступності освіти, пояснювати причини переходу до масового навчання та визначати значення інклюзивних підходів для забезпечення рівних освітніх можливостей.

Перелік питань для самостійного опрацювання з дисципліни «Історія педагогіки»

1. Які історичні передумови виникнення виховання в первісному суспільстві?
2. Яку роль відігравали праця, наслідування та традиції у вихованні дітей первісних спільнот?
3. Як здійснювалося передавання життєвого досвіду від старшого покоління до молодшого?
4. Які зміни відбувалися у вихованні з розвитком первісного суспільства?
5. Яке значення мали первісні виховні практики для становлення освіти?
6. Які особливості характеризували педагогічну думку Стародавньої Греції?
7. У чому полягала сутність сократівського методу навчання?
8. Як Платон розумів роль держави в організації виховання й освіти?
9. Які основні педагогічні ідеї Арістотеля?
10. Який внесок Квінтіліан зробив у розвиток теорії навчання та виховання?
11. Які історичні обставини сприяли виникненню середньовічних університетів?
12. Якими були особливості організації навчання в середньовічних університетах?
13. Які факультети та навчальні дисципліни існували в університетах Середньовіччя?

14. Яку роль відіграли Болонський, Паризький та Оксфордський університети в розвитку європейської освіти?

15. Які традиції середньовічних університетів збереглися в сучасній вищій освіті?

16. Які історичні та культурні передумови сприяли розвитку педагогічного гуманізму в епоху Відродження?

17. У чому полягає сутність гуманістичного підходу до виховання?

18. Як змінилися уявлення про особистість та її можливості в епоху Відродження?

19. Який вплив гуманізм справив на зміст і методи навчання?

20. Які ідеї педагогічного гуманізму залишаються актуальними в сучасній освіті?

21. Які історичні передумови сприяли формуванню класно-урочної системи навчання?

22. Який внесок Ян Амос Коменський зробив у становлення класно-урочної системи?

23. Які основні ознаки класно-урочної системи навчання?

24. Які переваги й обмеження має класно-урочна організація освітнього процесу?

25. Як класно-урочна система змінювалася під впливом сучасних освітніх технологій?

26. Якими були особливості жіночої освіти в різні історичні епохи?

27. Чому доступ жінок до освіти тривалий час був обмеженим?

28. Як ідеї Просвітництва вплинули на розвиток жіночої освіти?

29. Які зміни відбулися в доступі жінок до середньої та вищої освіти в XIX–XX століттях?

30. Яке значення має історичний досвід розвитку жіночої освіти для забезпечення рівних освітніх можливостей?

31. Які основні етапи розвитку українського шкільництва можна виокремити в історії?

32. Якими були особливості початкової освіти на українських землях у різні історичні періоди?

33. Як відбувалося становлення середньої освіти в Україні?

34. Які чинники впливали на поширення грамотності серед українського населення?

35. Яке значення мало українське шкільництво для збереження національної мови та культури?

36. Які історичні умови сприяли розвитку української педагогічної періодики в XIX — на початку XX століття?

37. Які питання навчання й виховання висвітлювали педагогічні видання цього періоду?

38. Яку роль відігравали просвітницькі товариства в поширенні грамотності та освіти?

39. Які основні напрями діяльності товариства «Просвіта»?

40. Як педагогічна періодика та просвітницькі товариства сприяли розвитку національної освіти?

41. Які суспільні зміни сприяли виникненню реформаторських педагогічних течій XX століття?

42. У чому полягають основні принципи педагогіки вільного виховання?

43. Як Джон Дьюї обґрунтовував навчання через практичну діяльність?

44. Які особливості має експериментальна педагогіка?

45. Який вплив реформаторські педагогічні течії XX століття справили на сучасні методи навчання?

46. Що означає поняття «доступність освіти» в історико-педагогічному контексті?

47. Які особливості характеризували елітарну освіту в різні історичні періоди?

48. Які соціальні, економічні та культурні чинники сприяли переходу до масової освіти?

49. Як розширювалися освітні можливості для різних соціальних груп населення?

50. Які історичні передумови виникнення інклюзивної освіти?

51. Як розвивалися уявлення про права людини та рівність освітніх можливостей?

52. Які основні принципи лежать в основі інклюзивної освіти?

53. У чому полягають відмінності між спеціальною та інклюзивною освітою?

54. Які міжнародні тенденції впливають на забезпечення доступності освіти?

55. Які проблеми рівного доступу до освіти залишаються актуальними в сучасній Україні?

56. Як цифровізація впливає на можливості здобуття освіти?

57. Яке значення має історико-педагогічна спадщина для розвитку сучасної української освіти?

58. Як історичний досвід розвитку шкільництва може бути використаний для вдосконалення сучасної освітньої політики?

59. Які перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні?

60. Які історичні уроки необхідно враховувати для забезпечення доступної, якісної та справедливої освіти в сучасному суспільстві?

Список використаної літератури

1. Галів М. Д. Історія освіти в Україні : методичні матеріали. Дрогобич : ДДПУ імені Івана Франка, 2024. 34 с.
2. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2025. 364 с.
3. Мосіяшенко В. А., Задорожна Л. В., Курок О. І. Історія педагогіки України в особах : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2025. 266 с.
4. Синявська О. О. Історія освіти і науки в Україні. Ч. 1. Традиції освіти та накопичення наукових знань у домодерний період : навчальний посібник. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. 160 с.
5. Скільський Д. М. Історія української педагогіки : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга, 2022. 340 с.
6. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки : навчально-методичний посібник. Переяслав : Домбровська Я.М., 2021. 222 с.
7. Яцик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з Історії педагогіки. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2022. 28 с.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Методичні рекомендації

Укладач: **Короленко** Віктор Леонтійович

Формат 60 х 84 1/16. Умовн. друк. арк. 5,7.
Тираж 20 прим. Зам. №.....

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54010 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 5.02.2013р.